Startnotitie jaarrekeningproces 2026

Gemeente Haarlemmermeer
PwC Accountants N.V.

Aanbiedingsbrief

Gemeente Haarlemmermeer
t.a.v mevrouw Van Bockxmeer
Taurusavenue 100
2132 LS HOOFDDORP

11 februari 2026

Geachte mevrouw Van Bockxmeer,

Met deze brief bieden wij u de Startnotitie jaarrekeningcontrole 2026 aan. Deze notitie is in nauwe samenwerking met de ambtelijke organisatie opgesteld en vormt het gezamenlijke startpunt voor de uitvoering van de controle van de jaarrekening 2026 door PwC Accountants N.V. Hiermee geven wij invulling aan de afspraak tussen PwC en de Auditcommissie om aan het begin van ieder jaar de uitgangspunten, verwachtingen en werkafspraken in samenhang vast te leggen. De kernpunten in deze startnotitie hebben we hieronder kort samengevat:

- Wij voeren de controle uit volgens de BBV, Bado en de financiële verordeningen, waarbij vanaf 2025 een goedkeuringstolerantie van 2% en een rapporteringstolerantie van € 200.000 gelden (vanaf 2026 een rapporteringstolerantie van 0,05%).
- Bij de controle zetten we datagedreven tools in zoals Halo for Journals, HR Insights, IT-audits en AI.
- We werken aan de doorontwikkeling van de derde lijn en procesgerichte beheersing, en zetten de volgende stap richting continuous monitoring.
- We hanteren een risicogerichte controleaanpak, waarbij frauderisico's, grondexploitaties en aanbestedingen belangrijke aandachtspunten vormen.
- Ons doel is dat alle IT-bevindingen uit 2025 in 2026 zijn opgevolgd, zodat we meer systeemgericht kunnen gaan controleren.
- We voeren de werkzaamheden gespreid uit om piekbelasting te voorkomen en leveren de gecontroleerde jaarstukken 2026 in mei 2027 op.
- De kosten zijn gebaseerd op de aanbesteding en de voortgang, en meerwerk voeren wij alleen uit na voorafgaande melding aan en toestemming van de Auditcommissie.

De startnotitie maakt helder wat de gemeente van PwC mag verwachten en wat PwC nodig heeft van de organisatie. Ook gaan we in op de gezamenlijke stappen die leiden tot een efficiënte, voorspelbare en kwalitatief hoogwaardige jaarrekeningcontrole. De notitie wordt vastgesteld door de gemeentesecretaris en PwC. Uw raad wordt hierover met deze aanbiedingsbrief geïnformeerd. Wij lichten de startnotitie, indien gewenst, graag nader toe in de Auditcommissievergadering van 12 februari 2026.

Met vriendelijke groet,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Nils-Erik van Someren

N. van Someren MSc RA
partner

Inhoudsopgave

Inleiding 4

Begrippen/ toetsingskader 4

Toleranties *4*

Onze digitale controle 5

Volwassenheid van de digitale transformatie binnen gemeente Haarlemmermeer .. ***Error! Bookmark not defined.***

Uw ambities uit de Visie op Control 5

Controle-aanpak 6

De functie van de interne beheersing *6*

Risico-inschatting *6*

Speerpunten vanuit de raad voor de jaarrekeningcontrole 2026 ..... *6*

Dynamiseren van de audit 7

Het ambitieniveau van de interne beheersing en de jaarrekeningcontrole 7

Informatie-uitwisseling 8

Bestuurlijke informatie *8*

Operationele informatie *8*

Inhoud rapportages 8

De managementletter en raadsbrief n.a.v. de interimcontrole *8*

Het accountantsverslag bij de jaarrekeningcontrole *9*

Planning 9

Honorarium en meerwerk 9

Toelichting contractuele bepalingen t.a.v. meerkosten *9*

Inleiding

Deze startnotitie is in samenspraak met de ambtelijke organisatie opgesteld ten behoeve van de jaarrekeningcontrole 2026. Tussen PwC en de Auditcommissie is daarover het volgende afgesproken:

> *"Als startpunt geeft PwC aan wat de minimumvereisten zijn waar de gemeentelijke geledingen van ambtelijke organisatie, directie en raad aan moeten voldoen om de beheersing in een gemeente als Haarlemmermeer te waarborgen en zo een goede samenwerking met de accountant mogelijk te maken. Wij denken dat wij daardoor nog meer waarde kunnen brengen. Daarom wordt aan het begin van het jaar samen met de organisatie een startnotitie opgesteld. Zo is het voor de Auditcommissie (AC), het college en de raad glashelder wat het einddoel is en wat wij van elkaar mogen verwachten. De startnotitie wordt door de gemeentesecretaris en door PwC vastgesteld door middel van de ondertekening ter bevestiging van de onderlinge afspraken. De startnotitie is een werkdocument met uitvoeringsafspraken tussen PwC en de organisatie van gemeente Haarlemmermeer. De raad neemt kennis van de vastgestelde startnotitie. De AC wil namens de raad de afspraken voor de ambities in de basisperiode van het nieuwe contract vertaald zien naar de te realiseren doelstellingen per jaar."*

Begrippen/ toetsingskader

De belangrijkste kaders voor de accountantscontrole van de jaarrekening van de gemeente Haarlemmermeer zijn:

- Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado);
- De Verordening controle op het financiële beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de gemeente Haarlemmermeer 2023;
- De Financiële verordening Haarlemmermeer 2023 die over boekjaar 2026 van toepassing zal zijn.

De jaarstukken bestaan op grond van het BBV uit meerdere onderdelen. De controle van de accountant heeft primair betrekking op het hoofdstuk 'jaarrekening'.

Toleranties

De goedkeuringstoleranties zijn de kwantitatieve criteria voor het wel of niet afgeven van een goedkeurende controleverklaring. In het Bado is vanaf boekjaar 2025 door het ministerie van BZK bepaald dat de goedkeuringstolerantie voor fouten in de gemeenterekening respectievelijk onzekerheden in de controle tezamen 2% van de omvangbasis bedraagt. De omvangbasis is het totaal van de lasten van de jaarrekening, exclusief toevoegingen aan de reserves. De gemeenteraad heeft in het Programma van Eisen en in het controleprotocol in 2025 vastgesteld dat de goedkeuringstolerantie uit het Bado wordt overgenomen. In onderstaande tabel is weergegeven welke controleverklaring wordt afgegeven in de te onderscheiden gevallen, uitgaande van de programmabegroting 2026-2029.

Goedkeurings-toleranties	Strekking van de controleverklaring			
	Goedkeurend	**Met beperking**	**Oordeels-onthouding**	**Afkeurend**
Fouten en onzekerheden in de gemeenterekening	< € 13.227.380	> € 13.227.380 < € 26.454.760	> € 26.454.760	> € 26.454.760

De wetgever heeft in het Bado geen rapportagetoleranties voorgeschreven. Wel heeft de wetgever voorgeschreven dat de bedragen voor de rapporteringstoleranties niet hoger kunnen zijn dan de bedragen die voortvloeien uit de goedkeuringstoleranties. In overeenstemming met de financiële verordening Haarlemmermeer 2023 die over boekjaar 2026 van toepassing zal zijn, is de rapporteringstolerantie 0,05% van de totale lasten exclusief reservemutaties.

Onze digitale controle

In onze controle hechten wij een groot belang aan betrouwbare data en verbetering aan de bron. Immers, als de data goed is, neemt u de juiste besluiten, kunt u zich zonder zorgen verantwoorden, kunt u voorspellen waar het naartoe gaat en wat het beste resultaat geeft. Onze digitale controle realiseren wij door de inzet van bewezen audit tooling op diverse gebieden in de jaarrekeningcontrole. De tools zorgen voor het verhogen van datakwaliteit en geven nieuwe inzichten waar u als gemeente iets aan heeft. Bijvoorbeeld de scan op de logische toegangsbeveiliging met behulp van de IT-audit tool waarmee de mate van beveiliging en kwetsbaarheden binnen diverse omgevingen worden beoordeeld (zoals oude besturingssystemen en uitgebreide rechten). In onze controle gebruiken wij standaard de volgende digitale/innovatieve toepassingen:

- Met **Halo for Journals** analyseren en testen we geautomatiseerd alle boekingen in uw financiële administratie op bijzonderheden.
- Met **HR Insights** verrichten we geautomatiseerd voor al uw personeel de controle op de juistheid en volledigheid van de af te dragen loonheffingen (loonbelasting en sociale lasten).
- Onze **IT-audit tool**, die onder andere de database en logische beveiliging van IT-systemen en het netwerk test, is een voorbeeld hoe we met behulp van innovatieve oplossingen controleren.

We stemmen onze werkzaamheden in detail af met Concerncontrol om zoveel mogelijk dubbel werk te voorkomen. Daarbij gaan we ook nader in gesprek om het zelfcontrolerend vermogen van de organisatie te verhogen. Daar waar aan deze noodzakelijke randvoorwaarden (nog) niet wordt voldaan hanteren wij een gegevensgerichte controleaanpak. Jaarlijks monitoren we gezamenlijk de opvolging en op basis hiervan inventariseren we de mogelijkheden voor een meer systeemgerichte en datagedreven controle. Hier valt ook de toepassing van CMP onder. Het afgelopen jaar stond in het teken van de implementatie van de drie administraties (financieel, salaris en subsidie). Voor wat betreft de migratie naar ERPx (de financiële administratie) is de inrichting nog onderhanden. Nadat de implementatie volledig is afgerond, kunnen we stappen zetten om de implementatie van CMP wederom op te pakken.

Naast de bewezen audit tools, zetten we ook steeds meer in op Artificial Intelligence in onze controle. PwC heeft een AI-agents platform ontwikkeld om ons bij de jaarrekeningcontroles te ondersteunen met intelligente, taakgerichte AI-agents (die zorgvuldig zijn getoetst op betrouwbaarheid). Voorbeelden zijn het met AI doornemen van de notulen van B&W/raad, het ondersteunen bij het uitvoeren van deelwaarnemingen op facturen en het uitvoeren van verplichte risicoanalyses op alle SiSa-regelingen.

Uw ambities uit de Visie op Control

In de Visie op Control heeft u een aantal ambities vastgesteld. Hieronder valt de doorontwikkeling van de derde lijn en het datagedreven werken, waarbij het doel is om te ontwikkelen naar een procesgerichte en geautomatiseerde monitoring. De implementatie van continuous monitoring is nog niet in gang gezet. De

verwachting is dat dit na de afronding van de implementatie van de nieuwe systemen in gang wordt gezet. Uw college heeft, op verzoek van de Auditcommissie, een uitvoeringsagenda 2026 opgesteld, om zo een realistische planning aan te houden voor de uitvoering van de Visie op Control. Deze uitvoeringsagenda wordt op jaarbasis opgesteld. Als uw kritische sparringspartner kijken wij graag mee met de stappen die u zet en gaan graag met u in gesprek op welke wijze continuous monitoring kan bijdragen aan een meer datagedreven beheersing. Daarnaast kijken wij ook met u mee waar u de werkzaamheden van de VIC efficiënter kunt inrichten, zonder dat dit ten koste gaat van de kwaliteit, van de beheersing van de risico's met betrekking tot rechtmatigheid.

Controle-aanpak

De functie van de interne beheersing
Afhankelijk van de inschatting van de opzet en de kwaliteit van de interne beheersing wordt per proces een controleaanpak opgesteld. Het heeft de voorkeur om steeds meer systeemgericht en datagedreven te controleren, daar deze aanpak de organisatie alsmede de accountant in staat stelt om mogelijke tekortkoming in de interne beheersorganisatie effectiever en efficiënter te detecteren.

Risico-inschatting
PwC komt tot de onderstaande risico-inschatting per proces. De geformuleerde risico's betreffen 'inherente' risico's en dat betekent dat dit risico's zijn zonder inbegrip van interne beheersing en zonder rekening te houden met inrichting van processen. Het eerste risico is een verplicht significant risico uit hoofde van de controlestandaarden. De overige risico's komen met name voort uit de omvang van de post en de complexiteit en schattingsgevoeligheid die met deze posten gemoeid gaan. Deze risico's komen doorgaans terug bij de controle van iedere gemeente. Per 1 januari 2025 is uw financiële administratie overgegaan naar ERPx, voor de controle 2025 hebben wij de migratie als verhoogd risico geïdentificeerd. De migratie van de financiële administratie naar ERPx is nog onderhanden in boekjaar 2026. Na de jaarrekeningcontrole over boekjaar 2025 bepalen wij of het noodzakelijk is om de migratie als verhoogd risico te identificeren in onze controleaanpak.

- **Managementbeïnvloeding:** Het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door management (fraude en significant risico).
- **Waardering voorraden:** Het risico in relatie tot de waardering van de grondexploitaties (significant risico).
- **Rechtmatigheid van de aanbestedingen:** Het risico van het niet nakomen van aanbestedingsrichtlijnen (verhoogd risico).
- **Aanbestedingen:** Het risico dat aanbestedingen worden gegund aan bevriende partijen (fraude en significant risico).
- **Grondverkopen:** Het risico van niet-zakelijke transacties bij grondverkopen (fraude en significant risico).

Speerpunten vanuit de raad voor de jaarrekeningcontrole 2026
De raad kan PwC speerpunten meegeven bij de uitvoering van de controle. De uitvraag bij de raad zal de komende periode plaatsvinden. De voorstellen voor specifieke aandachtspunten en de uitvoerbaarheid hiervan zullen met de accountant worden besproken in de Auditcommissie en besluitvorming volgt daarna in de raadsvergadering. De datums van uitvraag, bespreking en besluitvorming zijn momenteel nog niet bekend, dit zal verder worden opgenomen in het controleplan 2026.

Dynamiseren van de audit

Onze opdracht voor de jaarrekeningcontrole van gemeente Haarlemmermeer neemt steeds meer tijd in beslag, bijvoorbeeld door de uitbreiding van het aantal SiSa-regelingen en de uitgebreide wet- en regelgeving waar accountants aan moeten voldoen. Sinds 2023 hebben wij hiertoe het project Dynamiseren van de audit gezamenlijk uitgevoerd. Door werkzaamheden eerder in het jaar op te pakken, hebben wij de druk in het voorjaar verlaagd (voor zowel de ambtelijke organisatie als voor PwC). Deze werkwijze zetten wij ook door in 2026. Voorbeelden van werkzaamheden die wij sinds 2023 eerder oppakken zijn:

- De tussentijdse controle van de personeelskosten;
- De tussentijdse controle van mutaties in de boekwaarde van de grondexploitaties;
- De tussentijdse controle van de (des)investeringen in materiele vaste activa;
- De tussentijdse controle van de overige opbrengsten;
- De tussentijdse controle van de garanties (NUBBV);
- De tussentijdse controle van de uitgaande facturen (BTW);
- De tussentijdse controle van sociaal domein;
- De tussentijdse controle van diverse onderdelen van de SiSa-verantwoordingen;
- Speerpunten vanuit de raad.
- Daarnaast is onze suggestie om ook de tussentijdse controle van de reservemutaties (het eigen vermogen) eerder op te pakken

Voor de verdere ontwikkeling van het dynamiseren van de audit, maken wij graag nadere afspraken met de organisatie over de tussentijdse controle van de SiSa-regelingen. Het doel hiervan is om de piekbelasting in het voorjaar te verminderen.

Het ambitieniveau van de interne beheersing en de jaarrekeningcontrole

Concerncontrol bestaat naast de VIC-functie en Audit uit de organisatie-brede Concerncontrol-functie en Informatie- en gegevensbeveiliging. Voorgaande jaren is vanuit Concerncontrol de beweging ingezet om de controlefunctie te versterken en meer naar de voorkant te komen (signaleren en verbeteren aan de voorkant en minder correctie achteraf). Ook is er de ambitie om de Informatie-en gegevensbeveiliging meer efficiënt en meer effectief te maken.

Voor boekjaar 2026 is uw ambitie om opvolging te geven aan alle IT-bevindingen die wij in boekjaar 2025 hebben geconstateerd naar aanleiding van de implementatie van de drie nieuwe systemen. Ons uitgangspunt is dat in 2026 alle IT-bevindingen zijn opgevolgd.

Tijdens de planningswerkzaamheden over boekjaar 2026 zullen wij dit vaststellen en zullen wij inventariseren waar eventueel mogelijkheden zitten voor een systeemgerichte audit. Daarnaast zullen wij, indien uw organisatie dat wilt, dienen als een klankbord en zullen wij een coachende rol hanteren. Wij zullen uw organisatie bijstaan om een inventarisatie te maken van de relevante systemen waar gesteund kan worden op IT-controls. Dit kan bijdragen aan een systeemgerichte beheersing voor uw organisatie. Daarnaast biedt dit ons de mogelijkheid om de jaarrekeningcontrole meer systeemgericht uit te voeren.

Daarnaast willen wij in onze controle ons begrip versterken over de beheersing van grote projecten zoals het Gemeentehuis en de Weg om de Zuid en hoe de financiële vastlegging van deze projecten is. Wij zullen gesprekken met uw ambtelijke organisatie hierover voeren. Over de uitkomsten hiervan zullen wij rapporteren in onze rapportages.

Informatie-uitwisseling

Bestuurlijke informatie
Het cluster Concerncontrol informeert de directie over de uitgevoerde VIC-werkzaamheden en de inhoudelijke bevindingen, waarop de directie het college hierover informeert. Het college informeert de raad hierover op hoofdlijnen op de volgende momenten:

- Eerste voortgangsrapportage september 2026;
- Tweede voortgangsrapportage december 2026;
- Eindrapportage april 2027.

Operationele informatie
De derde lijn en de accountant wisselen alle operationele informatie uit via een tool voor beschermde gegevensuitwisseling (Connect). Een beperkt aantal medewerkers van de gemeente heeft toegang tot deze tool. Gedurende de jaarrekeningcontrole voeren we wekelijkse voortgangsgesprekken met de ambtelijke organisatie. Tijdens de Auditcommissie vergaderingen informeren we de auditcommissie over de voortgang van onze werkzaamheden. Per 1 april 2023 is de Governance Risk and Compliance applicatie Key Control Dashboard (KCD) in uw eigen IT-omgeving in gebruik genomen voor de vastlegging van de VIC-werkzaamheden. In deze applicatie zijn de volgende aandachtsgebieden opgenomen:

- VIC-werkzaamheden inclusief de uitkomsten;
- Privacy.

Voor het boekjaar 2026 willen wij nader onderzoeken of wij KCD in gebruik kunnen nemen in plaats van onze beveiligde portal Connect voor het opleveren van gevraagde documentatie vanuit de VIC-afdeling. Dit zullen wij doen door middel van het voeren van verkennende gesprekken met uw VIC-afdeling.

Inhoud rapportages

De managementletter en raadsbrief n.a.v. de interimcontrole
De managementletter is gericht aan het college en biedt de organisatie inzicht in knelpunten in het financiële beheer en de (financiële) besturing van de organisatie. De managementletter wordt ook afgestemd met de directie en de daarbij behorende reactie wordt door de directie ter informatie aan het college aangeboden. Het college gebruikt deze reactie om zich te verantwoorden naar de raad. De raadsbrief is voor de gemeenteraad en Auditcommissie. Gezamenlijk worden de Raadsbrief en de bestuurlijke reactie vanuit het college aangeboden aan de gemeenteraad en Auditcommissie. Het college informeert vervolgens de raad op hoofdlijnen.

Het accountantsverslag bij de jaarrekeningcontrole
Het accountantsverslag is gericht aan het college en de raad. Het accountantsverslag wordt ook afgestemd met de directie en een daaropvolgende bestuurlijke reactie worden door de directie ter besluitvorming aan het college aangeboden. De bestuurlijke reactie wordt door het college goedgekeurd en gezamenlijk met het accountantsverslag aangeboden aan de Auditcommissie. Het accountantsverslag wordt in de Auditcommissie besproken en wordt door PwC mondeling toegelicht. De Auditcommissie zendt het definitieve accountantsverslag en de controleverklaring aan de raad.

Planning

Uitgangspunt voor de planning(en) van het jaarrekeningproces 2026 is het in mei 2027 kunnen verstrekken van de jaarstukken 2026 aan de raad, inclusief de controleverklaring van PwC. De bestuurlijke planning is momenteel nog niet bekend, dit zal verwerkt worden in het controleplan 2026. Een schematische weergave van ons controleproces zal conform voorgaand jaar worden opgenomen in de rapportage interim bevindingen 2026. PwC spant zich in om de controle in vier weken af te ronden als de stukken tijdig en kwalitatief goed worden aangeleverd door de organisatie. Het streven is om het accountantsverslag 2026 gereed te hebben op de datum van de eerste aanlevering van de jaarrekening aan het college. Bij wisselingen in het team zal PwC tijdig de organisatie op de hoogte stellen. PwC zal bij onverwachte situaties die de afronding vertragen zowel de concerncontroller, de clustermanager financiën als de voorzitter van de auditcommissie hiervan op de hoogte brengen.

Honorarium en meerwerk

Het voorstel voor het honorarium voor de werkzaamheden van PwC, zoals wordt opgenomen in de opdrachtbrief en/of honorariumbrief, is gebaseerd op de inschrijving bij de Aanbesteding Accountantsdiensten. Het honorarium zal conform de eisen uit het Programma van Eisen op grond van de voortgangsrapportages in rekening worden gebracht (werkelijk bestede uren of het lagere begrote aantal uren).

Toelichting contractuele bepalingen t.a.v. meerkosten
Facturering met betrekking tot meerwerk is alleen mogelijk indien daartoe vooraf (telefonisch) contact is geweest met de Auditcommissie (melding) en zo snel mogelijk daarna een voorstel per e-mail met helder inhoudelijke én kostentechnische toelichting is ingediend bij de Auditcommissie. De noodzaak van het meerwerk is altijd helder onderbouwd en nooit vanzelfsprekend. De Auditcommissie verleent eerst na melding en daarna op de ureninschatting toestemming voor het verzorgen van meerwerk aangaande de jaarrekeningcontrole. Daarnaast is door PwC in haar offerte aangegeven dat uitgegaan wordt van de volgende werkafspraken:

- Tijdens de tussentijdse controles en jaareindecontrole zijn uw medewerkers beschikbaar voor het beantwoorden van vragen.
- Bij start van de verschillende fases van de controle liggen de digitale documenten, conform de afspraken in het controleplan en onze lijst op te leveren stukken, volledig klaar voor controle en volgen de conceptjaarstukken conform afspraak.
- Tevens gaan wij ervan uit dat de interne controles voor aanvang van onze controles conform de planning van het controleplan volledig zijn afgerond en dat de oplevering van de conceptjaarstukken inclusief SiSa-bijlage, bijlage taakvelden en de WNT-bijlage volledig is.

- Tijdige aanpassing van uw interne beheersing bij nieuwe regelgeving, vooral als die de rechtmatigheid raakt.

Daarnaast dienen er heldere werkafspraken te worden gemaakt over subsidies en overige opdrachten. Het is wenselijk om ieder jaar een jaarplan met ons te delen voor wat betreft de subsidies. Indien er aanvragen voor subsidies buiten het jaarplan komen, dienen aanvragen voor de controle van een subsidie inclusief concept verantwoording, detaillijsten van de kosten en bijbehorende wet- en regelgeving aan ons te worden aangeleverd. Wij krijgen dan vier maanden de tijd om de bijbehorende capaciteit en planning te regelen. Daarnaast geeft uw organisatie aan dat voor opdrachten voor overige specifieke werkzaamheden anders dan werkzaamheden met betrekking tot financiële verantwoordingen, de voorzitter en de secretaris van de auditcommissie vooraf worden geïnformeerd. De auditcommissie wordt eens per halfjaar door de concerncontroller geïnformeerd over de verstrekte opdrachten aan PwC.

Getekend namens Gemeente Haarlemmermeer door:	
Naam:	H. van Bockxmeer
Functie:	Gemeentesecretaris
Datum:	17 maart 2026
Handtekening:	